
KRITIKAI SZEMLE

DÍJÁTADÁS A FORUMBAN

1986. május 10-én a Forum klubjában ünnepélyes keretek között adták Németh Istvánnak az 1985. évi Híd Irodalmi Díjat, Jovan Soldatovićnak a Forum Képzőművészeti Díjat, Balázs Attilának pedig a Forum Könyvkiadó múlt évi regénypályázatának első díját.

Az alábbiakban a zsűrik képviselőinek az ünnepségen elhangzott méltatásait közöljük:

Németh István érdeklődését évtizedek óta olyan emberi sorsok tartják fogva, amelyek látszólag maradéktalanul egybemosódnak a mindennapok világával. Ha azonban kissé közelebről vesszük szemügyre írásait, háttérbe szorítva a bennük alkalmazott ismerős mozzdatokat, kulisszákat, azt fogjuk tapasztalni, hogy csaknem minden emlékezetes riportjában, novellájában határhelyzetbe jutott, a lét peremére sodródott figurákat vonultat fel. Nem azért, mintha a bizarr, különös esetek szenvedélyes irodalmi gyűjtögetője volna, hanem mert a felszín alá kíván világítani, az egyedi élet rejtettebb régióiba, melyeket felgyorsult időnkben oly ritkán pillantunk meg, s ha megpillantunk is, teljes értékűen nemigen tudunk rezonálni velük.

Ez az alapvető írói intenció messzemenően meghatározza a *Hegymást* is. Már első ciklusának életképeiben, meditatív hangvételű novelláiban egymást érik az életük felén túljutott, idős emberek portréi, kiknek komikus gesztusaiba tragikum elegyedik, végső, immár föloldhatatlan magányukat hozva előtérbe.

S mégis, a könyv második ciklusára kell odafigyelnünk igazán, melynek legjobb sorsnovellái hitelesen ragadják meg az egyes embernek és társadalmunk közelmúltjának releváns metszéspontjait. A beszolgáltatás, a szövetkezetalapítási mozgalom, az egyéni képességeket mellőző káderpolitika emlékei élednek meg ezekben a novellákban, csupa olyan mozzanat, esemény, amely a maga idejében, s később is, sokáig, tabu témának számított irodalmunkban. Tévedés lenne azonban azt hinni, hogy ezeket a szövegeket tematikájuk viszonylagos újdonsága élteti. A címadó novella hőisére például úgyszintén rászakad a korszak minden szigorúsága, ám maga a tényeket sorjázó, mellékszereplőket is erőteljesen

megrajzoló, helyszíneket váltogató novella regényért kiáltó életkép inkább, semmint sallangmentes kisprózai megvalósulás.

Nem a novellák témája hát a fontos, bár persze, az sem érdektelen, hanem hogy milyen indítékok vezérelték Németh Istvánt megírásukkor.

„Minden művészet szenvedésből fakad” — vallja egy helyütt Franz Kafka, s azt hiszem, a *Sziget* vagy *A pisztoly* típusú Németh-novellák esetében éppen erről van szó. A szenvedésről mint strukturáló erőről. Az újra átélt szenvedésről, amely nem deklaratív módon nyilatkozik meg, hanem a rendkívül nehezen elérhető egyszerűség térségében marad, időálló szerkezetet hoz létre, s a büntetlen bűnhődés fájdalomának élményével ajándékozza meg az olvasót.

Lehet, természetesen, hogy hevenyészett, éppen csak vázolt föltevés sem nem ér egy fabatkát sem. Ettől függetlenül engedtessek meg, hogy most, a díj átadásakor, mégis minél több „szenvadó” novellát kívánjak Németh Istvánnak alkotómunkássága elkövetkező periódusaiban.

UTASI Csaba

Az újvidéki Modern Művészetek Képtárában megrendezett, munkásságának négy évtizedét bemutató kiállítás méltán prezentálta Jovan Soldatović életútját, rávilágítva arra is, művészete mennyire kötődik a modern vajdasági és jugoszláv szobrászathoz.

A Forum Képzőművészeti Díjjal kitüntetett művész 1920-ban született az Újvidéktől nem messze levő Čerević faluban. A képzőművészeti akadémiát Belgrádban végezte, majd „inaséveit” a kitűnő mester, Toma Rosandić műhelyében töltötte. Újvidékre való visszatérésekor, 1953-ban megalapítja a pedagógiai főiskola szobrászati szakát, munkásságával pedig új stílust és új tartalmat honosított meg Vajdaság szobrászatában. Sajátos vonalvezetésű, stilizált szobrászatot alakított ki, amelynek jellemzője a hosszú, függőleges elhelyezésű alakok megmintázása. Figurái, az emberi létezés monumentumaként, az égi szférákba ágaskodnak, áldozatok, akik immár tehetetlenek, a létezés reménytelensége veszi őket körül, és csupán egyenes tartásuk méltóságával adják tanújelüket a tiltakozásnak. Mondanunk sem kell talán, hogy mindenekelőtt a háború értelmetlensége ellen lázadó, néma hősök ezek.

Az 1962-ben készült *Sajkási emlékmű* mélyen pacifista alkotás, amelyvel azonban sikerült igazolnia szobrászatának sajátosságát is. Művészi credója pedig: a szobor töltsé be a teret.

Soldatović megnyúlt szobraival az egzisztenciális expresszionizmust honosította meg környezetünkben. Árnyékként megnyúló figuráival, kecses mozdulatokat lejtő özeivel vagy harcos természetű szarvasaival nálunk egyelőre ismeretlen kifejezési formát honosított meg. S mind ezt akkor, amikor Vajdaság országos méretekben is hangadóként mutatott irányt a jugoszláv művészeteknek.

A *Sajkási emlékmű* három vertikálisa, az 1970-ben keletkezett *Kentaur*, majd az egy évtizeddel később keletkezett *Úszkós ikebana* bizonyítja leginkább alakjainak vitalitását, amelyek saját, fölszabadult létezésük meghódításának görcsében, méltóságteljesen vonulnak be, és hatnak a környezetre.

Soldatović rendkívüli érdeme, hogy megteremtette a vajdasági képzőművészet számára az úgynevezett memoriális plasztikát, s ezt formai és tartalmi jegyekkel is kellőképpen el tudta látni.

Bela DURANCI

Az Alkotók Gyűlése által kinevezett bírálóbizottság — dr. Szeli István, Fekete J. József és Thomka Beáta — a Forum Könyvkiadó 1985. évi regény pályázatának első díját egyhangúlag Balázs Attilának ítélte oda a *Szemelvények a Féderes Manó emlékirataiból* című regényéért, s ezzel egyben kiadását is támogatta. A döntés során a bírálóbizottság a kéziratot a szerző eddigi munkásságának összefüggésében vizsgálta, és megállapította, hogy e mostani pályamű továbblépés a megkezdett úton. A *Szemelvények... világa* nem tár fel új kontinenst az első regényhez, a Sinkó-díjas *Cuniculus*hoz képest, inkább újratерenti, némileg kiszélesíti, elmélyíti azt. Az áradó, hömpölygő, gördülékeny elbeszélés tudatosabb formateremtéssel párosul, ami azt jelenti, hogy közvetlenségnek és fegyelmzettségnek sajátos együttese bontakozik ki. Az alapélményeket illetően a *Szemelvények... a gyermekkor barokkosan gazdag rétegét idézi, a tapasztalatnak, az emlékeknek azt a vonulatát, melyben még van helye az elragadtatásnak, a meghittségnek, és tere az új felismeréseknek. Olyan minőségek ezek, melyekről Balázs Attila a regénybeli életrészakasztól mindinkább távolodva sem kíván lemondani, hanem megőrzésükre és átlényegítésükre törekszik. Ebből következik a melegségnek, a szeretetnek, a komikum és a szelíd groteszk egyvelegének az a különös kisugárzása, mely az egyes történetek, szituációk elmosódása után is tartós olvasói élmény marad. Érzelmi többlet ez, mely megkönnyíti a befogadást, és konzerválja annak a nem lebecsülendő, ám mégis marginális világnak, a városi peremvidéknek a varázsát, melyben oly otthonosan mozog a *Szemelvények... elbeszélője. Ez az otthonosság ragad ránk, általa tudunk azonosulni az elbeszélővel s az élénk idézett figurákkal.**

Az érzelmi többlet kétségkívül olyan vonás, amely mesén, történeten, alakokon keresztül az elbeszélőnek, továbbá a szerzőnek a lényét is hozzáánk közelíti. A *Szemelvények a Féderes Manó emlékirataiból* című regény szerzőjének csak azt kívánhatjuk, hogy önmagát megőrizve múlja felül a továbbiakban önmagát. A felülmúlás irodalmunk érdeke, a megőrzés valamennyiünké, akik hitelesnek, őszintének, csorbítatlannak érezzük Balázs Attila regényírását, illetve a benne formát kereső szenzibilitást. További munkájához erőt, kitartást és következetességet kívánunk.

THOMKA Beáta